Çınaraltı Yazıları

Ziya Gökalp

Hazırlayan

Dr. Salim Çonoğlu

ÖTÜKEN

İçindekiler

Sunuş 7
Ruhu Dinlendiren Çınaraltı'nda "Cumhuriyet Yazıları" 11
Çınaraltı 17

Çınaraltı Yazıları

Meçhul Bir Filozof 21
Tebessüm 24
Velâyet ve Sulta 27
Mefkûre 30
Türklerin En Zayıf Noktası ve En Kuvvetli Noktası 33
Teşkilatçılar 38
Aile Adları 43
Türk Ailesi 46
Yirminci Asrın En Mühim Müessesesi Gazetedir 51
Kürtlerin Menfaati 55
Milletler Cemiyeti 60
Cumhuriyetin Eskiliği 63
İktisadî Adem-i Merkeziyet 70
Eski Türklerin Dini 74
Halı 79
Ümit 84
Ecnebi Sermayesi 89
Hedefler ve Mefkûreler 93
Roman 100
Musahabe: Roman ve Hayat 105
Mektepte "Cumhuriyet" İlanı 115

Küçük Bir Hikâye

Aşktan Daha Kuvvetli 119

Çocuk Sütunu

Hayvanlarda İktisat ve İhtiyaçları 126
Hayvanlarda İktisadî Hayat 130
Ateş Yakabilen Mahlûk 135

Kavramlar ve İsimler Sözlüğü 140

Sunuş

Geçen yüzyılın başlarında başlayan ve imparatorluğun yıkılıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden yıllarda etki derecesi en yüksek fikir ve bilim adamlarının başında hiç şüphe yok ki Ziya Gökalp gelmektedir. *"Bedenimin babası Ali Rıza Efendi, hislerimin Namık Kemal, fikirlerimin Ziya Gökalp'tır"* diyen Mustafa Kemal, aslında bir bakıma bu gerçeği ifade etmektedir. Ziya Gökalp, büyük bir fikir adamıdır. Ama aynı zamanda çağının bütün modern ve pozitif bilgilerini bilimsel bir disiplinle okuyup irdeleyen ve Türk toplumuna uyarlayan öncü bir bilim adamıdır. Sosyolojinin kurucusudur, kültür ve medeniyet tarihi biliminin öncülerindendir, Fuat Köprülü'yle beraber halk biliminin bilim olmasını sağlayan ilk isimlerdendir. Gökalp, çöküş ve kurtuluş döneminde ortaya çıkan siyasî lider Mustafa Kemal'in uygulayıcılığının arkasındaki fikrî ve teorik güçlerin en etkilisidir. Belki günümüzde Gökalp'a ihtiyaç duyulmasının sebeplerinden birisi de yeni yüzyılın başlarında toplumun aynı sancıları ve felaketleri yaşamama arzusu olmalıdır. Aslında bizi Gökalp'ın yeniden okunması, anlaşılması ve değerlendirilmesinin, dolayısıyla eserlerinin yeniden yayına hazırlamasının gerektiğine iten düşünce de budur.

23 Mart 1876'da Diyarbakır'da dünyaya gelen Ziya Gökalp, çalkantılı bir eğitim hayatının ardından bir yandan araştırmalar yapıp sosyoloji dersleri vermeye çalışırken, diğer yandan siyasetle de irtibat halinde olmuştur. Yaptığı araştırmalar ve yayımladığı eserler, onu üniversiteye çekerken siyasetle olan ilişkileri nedeniyle hapishane ve sürgün yılları da yaşamak zorunda kalmıştır. Diyarbakır'da otuz üç sayı çıkan *Küçük Mecmua*'nın hemen her sayısında araştırma yazılarını ve şiirlerini yayımlayan Ziya Gökalp, diğer yandan *Türk Yurdu, Halka Doğru, Türk Sözü, İslâm Mecmuası, İçtimâiyyat Mecmuası, Millî Tetebbûlar Mecmuası, Yeni Mecmua* gibi çeşitli dergilerde de yazılar yazmaya devam etmiştir. Atatürk'ün de isteğiyle *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde yazılar yazmış, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında ve kültür politikalarının geliştirilmesinde siyasî kadrolara önemli katkılar yapmıştır. Türkiye'de Türklük, İslamlık ve Batılılaşma gibi kavramları "Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak" adlı kitabıyla tartışmaya açmış; Türkçülüğün tarihi, hars, medeniyet, millî vicdan, millî tesanüt kavramlarının izahını ve dilde, dinde, ahlakta, hukukta, felsefede, siyasette Türkçülüğü "Türkçülüğün Esasları" başlıklı çalışmasında anlatmıştır. Ölümünden sonra basılabilen "Türk Medeniyeti Tarihi" adlı kitabı ise Türklerin dini, bilimi, felsefesi, devlet ve aile yapısı üzerine hazırlanmış ciddi bir çalışmasıdır.

Gökalp 24 Ekim 1924 tarihinde vefat etmiştir. 2014 yılı vefatının 90. yılıdır. Asırlık döngü ve kırılmalara uğramadan önce geçmişin tecrübelerini birinci elden eserlerden okumak -her ne kadar okuyup hafızamızı canlı tutan bir toplum olmasak da- her halde yeni sıkıntılara karşı tedbir geliştirmeye yardımcı olacaktır.

Bu çerçevede Prof. Dr. Mustafa Özsarı, Prof. Dr. Salim Çonoğlu ve Doç. Dr. Halil İbrahim Şahin'le birlikte Gökalp'ın eserlerinin yeniden basımını bir proje olarak Ötüken Neşriyat'a götürdüğümüzde Nurhan Alpay Bey'in sıcak ve samimi ilgisiyle karşılaşmamız, eserlerin hazırlanmasında bize yol yordam

göstermesi, düşüncelerimizde yalnız olmadığımızı göstermiş ve bizi teşvik edici olmuştur. Ötüken Neşriyat'ın gayretli editörü Kadir Yılmaz Bey de kitapların takibi konusunda ısrarıyla bu çalışmaların gün ışığına çıkmasında faydalı olmuştur. İlk etapta Gökalp'ın en temel dört eserini, yani *Türkçülüğün Esasları, Türk Medeniyet Tarihi, Türk Töresi ve Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak*'ı yayına hazırladık. Daha sonra ise *Kızıl Elma*, *Yeni Hayat* ve *Altın Işık* yayımlandı. Bu tür mensur eserlerde Nurhan Alpay Bey'in, yayınevi olarak İsmail Gaspıralı serisinde uyguladıkları yöntemi tavsiye etmesiyle, metinlerin bütünlüğünü bozmadan parantez içi açıklamalarla Gökalp'ı hem aslından okuma hem de küçük desteklerle anlama esaslı bir yöntem uygulamaya çalıştık. Gökalp'ın manzum eserlerinde ise şiirlerin anlam ve ahenk bütünlüğünü bozmamak için bilinemeyecek kelimelerin anlamlarını dipnotlarda vermenin daha doğru olacağını düşündük. Ayrıca Gökalp'ın daha önce muhtelif dergilerde yayımladığı ve sonradan kitaplaştırdığı yazı ve şiirlerini de bir çeşit tenkitli basım sayılabilecek biçimde karşılaştırmalar yaparak dipnotlarla açıklama yoluna gidildi. Daha geniş açıklama ve ayrıntı gerektiren durumlarda kullanılmak üzere her eserin sonuna birer "Kavramlar ve İsimler Sözlüğü" eklemeyi de amaca uygun gördük. Çünkü Gökalp'ı okumak sadece kelimelerin karşılıklarını bulmak ve bilmekle mümkün değildir, onun bilimsel terminolojisini ve özellikle eserlerinde çok sık kullandığı Batı ve Doğu'nun temel eser ve isimlerini tanımak da gerekecektir.

Gökalp'ın eserlerini yayımlayan Kültür Bakanlığı'nın kitaplarının bugün artık baskısı tükenmiştir. Gökalp'ı yeniden yayımlayan birçok yayınevi ise sadeleştirilmiş metinler neşretmektedir. Oysa bugün Gökalp'ın eserlerinin ilk baskıları da dâhil olmak üzere eski yazı metinlere daha rahat ve kolay ulaşabiliyoruz, internet ortamı önümüze son derece geniş bir bilgi ve kaynak birikimi seriyor.

Özellikle günümüzde yüzeysel, popüler ve politik bilgi kaynakları karşısında savunmasızca bilgi kirliliğine maruz kalmaları ve dolayısıyla millî kültür ve medeniyet tarihi konularında kimlik buhranı yaşamaları muhtemel ve mümkün olan gençlerin Gökalp okuması elzemdir. Aslında yaklaşık yüz yıl öncesinden, günümüz gençlerine, meraklılara, bilim ve düşünce dünyasından araştırmacılara, kısacası geniş bir okuyucu kitlesine Gökalp, Gökalp'ın eserleri "değişen bir şey yok" demek istiyor. Okuyucuyu Gökalp'la baş başa bırakıp Gökalp'ın bütün eserlerinin yeniden yayımlanmasının Ötüken Neşriyat'a pek yakıştığını vurgulamak istiyoruz.

Prof. Dr. Ali DUYMAZ
Ziya Gökalp Bütün Eserleri
Yayına Hazırlama Kurulu Adına

Ruhu Dinlendiren Çınaraltı'nda "Cumhuriyet Yazıları"

Ziya Gökalp, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatını ve düşünce hayatını en çok etkileyen isimlerin başında gelmektedir. Gökalp'ın fikirleri ve ortaya koyduğu eserler, sadece yaşadığı/eser verdiği devirde değil, ölümünden sonra da Türk kültür ve medeniyetinden beslenen Türkçü bir mefkûreye sahip bir neslin yetişmesine katkı sağlamıştır.

Rıza Kardaş'a göre, İmparatorluk coğrafyasının doğu ucunda bir şehirde doğup, batı ucunda (Selanik'te) fikir dünyasına Gökalp adıyla katılarak, Türkiye'nin sosyal ve kültürel problemlerine ışık tutmuş ve çözüm üretmiş Ziya Gökalp,[1] sadece kitaplarıyla değil, muhtelif dergi ve gazetelerde yayımladığı makaleleriyle de fikirlerini ve görüşlerini ortaya koymuş bir düşünürdür.

Bu kitapta "Çınaraltı Yazıları" adıyla bir araya getirilen makalelerinin ilham kaynağı olan "Çınaraltı" başlığı, Ziya Gökalp'ın Diyarbakır'da çıkardığı Küçük Mecmua'nın ilk sayısında yayımlanan ve Türk kültür ve medeniyetini ana hatlarıyla incelemeye çalıştığı "Çınaraltı" adlı makalesidir. Bilindiği gibi Gökalp'ın fikir hayatında üçüncü devre Küçük Mecmua'yı çıkardığı devredir.[2] Bu devrede Durkheim tesiri devam etmekle birlikte yeni bir safhaya giren Gö-

---

[1] Ziya Gökalp, *Makaleler V*, Haz.: Rıza Kardaş, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981.

[2] Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi II*, İstanbul: Selçuk Yayınları, 1966, s. 585.

kalp, eski bilgileriyle yaptığı hesaplaşmaya Bergson tesirini de ilave ederek filozof kişiliğiyle görünür. Küçük Mecmua'da yayımlanan Çınaraltı adlı makalesinde "Ruhunu dinlendirecek bir çınaraltı bulduğundan" söz eden Ziya Gökalp, Çınaraltı'na sembolik bir anlam yükleyerek, bu adın "Yeni Mecmua" adlı dergiyi sembolize ettiğini ve Çınaraltı'nda sohbet ettiği arkadaşının da bu derginin kişisel ihtiraslarından temizlenmiş ruhu olduğunu ifade etmiştir:

> *"Şimdi belki, bu "Çınaraltı"nın nerede olduğunu, bu gönül arkadaşının kim olduğunu soracaksınız, söyleyeyim: Çınaraltı, 'Yeni Mecmua' adlı bir haftalıktı: Gönül arkadaşım da bu mecmuanın ferdî ihtiraslardan nezih olan ruhuydu. Bu gün de şu mecmuacığın küçük yaprakları altında bir sükûn yuvası yapmak istiyoruz: Bilmem, muvaffak olabilecek miyiz?"*[1]

İstanbul'da, hayat mücadelesinin heyecanlı gürültülerinden bıkmış olan Gökalp, ruhunu dinlendirecek bir istirahat köşesi, kalbine teselli verecek bir gönül arkadaşı aramaktadır. Bu arayışlarının sonunda nihayet, yeşil çamlar arasında bir huzur köşesi, bir Çınaraltı bulur. Burası, dünyanın karmaşasından kaçanlardan başka kimse uğramadığı bir yerdir. İş dünyasının zihin yorucu uğultularından uzaktır. Bir gün, buraya uğrayan münzevilerden birisiyle arkadaş olur. Gökalp, Çınaraltı'nın nerede olduğunu ve bu arkadaşının özelliklerini okuyucusuna şöyle anlatır:

> *"Bu arkadaş bana hiç nefretlerden bahsetmezdi, yalnız sevgilerini anlatırdı. Bana hiç çirkinlikleri, fenalıkları göstermezdi. Her şeyde benim henüz sezemediğim gizli güzellikleri, meçhul iyilikleri meydana çıkarırdı. Azıcık yeisi*

[1] *Küçük Mecmua*, (1), 10 Şevval 1340 / 6 Haziran 1338 [6 Haziran 1922], s. 1-3.

olsa bile gizlerdi: Ben onu daima ümitvar görürdüm. Azıcık bedbinlik olsa bile saklardı: Ben onu her sabah daha çok nikbin bulurdum. Sevdiği güzellikler ekseriyetle vatanımızın güzellikleriydi. Yabancılara mensup bedialardan ancak birûnî *(egzotik) bir zevk ile hoşlanırdı. Tebcîl ettiği iyilikler bilhassa ümmetimizin faziletleriydi. Ecnebilere ait meziyetlere de, sahiplerinin beynelmilel ahlâklarına göre kıymet biçerdi. Camilerimizin kubbeleriyle minarelerini, evlerimizin saçaklarıyla cumbalarını, çeşmelerimizin çinileriyle kitabelerini anlatmaya doyamazdı. Halk dilinin güzelliğine, halk masallarının inceliğine, halk şiiriyle musikisinin rübabîliğine âşıktı."*[1]

Böylece, bir sembol haline gelen Çınaraltı, kısa süre sonra da *Cumhuriyet* gazetesinde önemli bir sütuna dönüşür.[2]

Kurtuluş Savaşı'nın ardından ilan edilen Cumhuriyet rejimi, halk tarafından heyecanla karşılanmıştır. Bununla beraber, yeni sistemin hayata geçirilmesi sırasında yapılan değişikliklerin, hem istenildiği oranda hızlı olmaması, hem de bazı çevreler tarafından sürekli eleştiriye uğratılması, rejimi savunmak ve kamuoyu oluşturmak amacını güden bir gazetenin çıkarılmasını gerekli kılmıştır. Bu gazeteyi kurma görevi, Kurtuluş Savaşı sırasında da millî

---

[1] *Küçük Mecmua*, (1), 10 Şevval 1340 / 6 Haziran 1338 [6 Haziran 1922], s. 1-3.

[2] Fevziye Abdullah Tansel, Gökalp'ın Çınaraltı'yla dünyanın ihtiras ve şahsî mücadelelerinden doğan heyecanlardan uzak bir âlemi, idealleriyle baş başa kaldığı bir sükûnet âlemini kastettiğini söylemektedir: *"1917'de Yeni Mecmua, 1922'de Küçük Mecmua, 1924'de ise Cumhuriyet Gazetesi, Gökalp için bu manada bir Çınaraltı olmuştur. Bu mecmualardaki ruh, Cumhuriyet gazetesindeki yazılarında kendi ruhu olarak ve müşahhas bir varlık halinde, Meçhul Filozof adını verdiği bir şahsiyet olarak tasavvur edilmiştir."* (Ziya Gökalp, *Çınaraltı Konuşmaları*, Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Derneği Yayınları 14, Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1966, s. 10.)

direniş hareketine *Yeni Gün*'le destek veren Yunus Nadi'ye düşmüştür. Nebizade Hamdi ve Zekeriya Sertel'in onar bin liralık sermayesi ve Atatürk'ün desteğiyle kurulan *Cumhuriyet* gazetesinin 7 Mayıs 1924 yılında yayın hayatına İstanbul'da başlamasının ardından Erişirgil'in ifadesiyle, Yunus Nadi, *Rumeli* gazetesi ve *Yeni Gün* yıllarından beri tanıdığı Ziya Gökalp'a gazetede "Çınaraltı" adlı bir sütun ayırmış ve kendisine gazetede bir çalışma odası da tahsis etmiştir.[1] Böylece Ziya Gökalp, 8 Mayıs 1924'te Çınaraltı sütunu altında "Meçhul Bir Filozof" adlı ilk makalesiyle *Cumhuriyet* gazetesinde yazmaya başlar.

Çınaraltı Yazıları, Ziya Gökalp'ın vefatından önceki son yazılarıdır. 8 Mayıs 1924 tarihinden itibaren *Cumhuriyet* gazetesinde yayınlanmıştır. "Çınaraltı" başlığı altında yayımlanan bu yazılar o günlerde büyük ilgi ile karşılanmıştır. Büyük düşünürün güncel ve millî meseleleri işlediği Çınaraltı başlığı altındaki on dokuz yazısının yanı sıra özellikle gençler ve çocuklar için "Musahabe: Roman ve Hayat", "Mektepte Cumhuriyet İlanı", "Küçük Bir Hikâye: Aşktan Daha Kuvvetli", Çocuk Sütunu başlığı altında "Hayvanlarda İktisat ve İhtiyaçları", "Hayvanlarda İktisadî Hayat", "Ateş Yakabilen Mahlûk" adlı hikaye ve yazıları da yayımlanmıştır. Damadı Ali Nüzhet Göksel, "Ziya Gökalp ve Çınaraltı"[2] adlı kitabında Ziya Gökalp'in Çınaraltı başlığını çok sevdiğini belirterek, eğer ömrü yetseydi bu yazılarını Çınaraltı adıyla bir kitapta toplamak istediğini belirtmektedir.[3]

---

[1] Mehmet Emin Erişirgil, *Bir Fikir Adamının Romanı Ziya Gökalp*, 3. Baskı, (Yayına Haz.: Aykut Kazancıgil-Cem Alpar), Ankara: Nobel yayınları, 2007, s. 167.

[2] Ali Nüzhet Göksel, *Ziya Gökalp ve Çınaraltı*, İstanbul: İkbal Kitabevi, 1939, s. 28.

[3] Gökalp'ın damadı Ali Nüzhet Göksel, bu yazılardan altısını (Meçhul Bir Filozof, Tebessüm, Velâyet ve Sulta, Hedefler ve Mefkûreler, Aile Adları, Ümit) 1939 yılında yayımladığı kitabına almıştır. Bu yazıların

Gökalp, Çınaraltı sütununun "Meçhul Filozof" adlı ilk makalesinde meçhul filozofun kim olduğunu da söyler:

> *"Evimin bir penceresi, uzaktan yeşil bir sırta bakar. Oraya tırmanmak için bir keçi yolu buldum. Dün öğleden sonra o sırta kadar yürüyerek gittim. Orada göğe kadar uzanmış bir çınar ağacının gölgesi altında güzel bir istiğrak köşesi buldum. Uzaktan kanatlarını açmış bir kartal gibi görünen bu yüce ağaç, dünyanın hay u huylarına çok uzak olmakla beraber yine o dünyadan geniş bir ufku kanatları altına almıştı. Burada bir masa ile iki sandalyeden başka oturacak bir şey yoktu. Sandalyelerden birinde oturarak uzak ufukları temaşaya daldım. Biraz sonra ince bir Bağdat abasına bürünmüş, kırkbeş yaşlarında fesli ve pantolonlu bir zat gelerek selam verdi ve karşımdaki sandalyede oturdu."*

Bu meçhul filozof, Ziya Gökalp'a burasının insanların ayak basmadığı bir köşe olduğunu, burada inzivaya çekildiğini, eğer isterse her akşam burada görüşebileceklerinden bahseder. Hatta, içine kapananların dünyayı kendileri gibi gören insanlarla görüşmeye muhtaç olduklarını, kendisinin bir ruh doktoru olduğunu, insanlardan uzak olmasına rağmen insanlıktan uzak olmadığını anlatır.

Makalenin sonunda ayrılırlarken Ziya Gökalp, bu meçhul filozofa, burada konuşulanları *Cumhuriyet* gazetesinde yazıp yazamayacağını sorar. Bu gazete için kendisinden makale istenmiştir. Bu yüzden meçhul filozofun çok faydalı irşatlarından başkalarının da yararlanmasını istemektedir. Bunun üzerine meçhul filozof şu cevabı verir: *"İnsanlarla uzaktan konuşmayı ben de çoktan beri arzu ediyor-*

---

tümü ise ilk defa Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Derneği tarafından bir araya getirilerek kitap halinde yayınlanmıştır. (Ziya Gökalp, *Çınaraltı Konuşmaları*, Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1966.)

dum. Siz, buradaki konuşmalarımızı neşrederseniz, benim de bu eski arzum tatmin edilmiş olur."

Bu yazıların içerisinde "Ümit", "Roman ve Hayat", "Mektepte Cumhuriyet İlanı" ve "Aşktan Daha Kuvvetli" adlı küçük hikâyesi hariç diğer yazılarının tamamı karşılıklı konuşma şeklinde yazılmıştır. Şapolyo'nun ifadesiyle bu yazıların içinde bir Sokrat edasıyla fikirler akmaktadır.[1]

Gökalp'ın Küçük Mecmua'da yayınladığı Çınaraltı makalesi ve bu başlık altında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımladığı yazılar, Çınaraltı kelimesinin bir sembol haline gelmesini sağlamıştır. Bu yazılar gözden geçirildiğinde Ziya Gökalp'ın kültürel milliyetçiliği ön plana çıkarmak istediği anlaşılmaktadır. Türk düşünce, kültür ve siyaset tarihinin önemli simalarından biri olan Ziya Gökalp, *Çınaraltı* başlığı altında yayımlanan bu makaleleriyle, Cumhuriyet sonrası önümüzde açılan yeni hayatın ülkülerinin nasıl olması gerektiğini anlatan bir bilgindir. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran siyasî aktörlerin ortaya koyduğu ve temellendirmeye çalıştığı Cumhuriyet ideolojisini siyasî, kültürel, içtimaî ve felsefî anlamda geliştiren, şekillendiren en önemli kaynaklardan birisi olan Ziya Gökalp'ın bu makalelerinde dile getirdiği pek çok düşüncenin ilerleyen yıllarda da tam anlamıyla bir yol açıcı olduğu görülmektedir.

Ziya Gökalp'ın; Cumhuriyet sonrasına ışık tutacak düşüncelerini dile getirdiği "Çınaraltı Yazıları"nı yayımlayan Ötüken Neşriyat'a ve bu çalışmanın fikir babalığını yapan Prof. Dr. Ali Duymaz'a teşekkürü bir borç biliyorum.

Şubat 2016, Balıkesir — Dr. Salim ÇONOĞLU

---

[1] Enver Behnan Şapolyo, *Ziya Gökalp, İttihadı Terakki ve Meşrutiyet Tarihi*, İstanbul: Güven Basımevi, 1943, s. 167.

Çınaraltı[*]

Bilmem, kaç sene evveldi. İstanbul'da, hayat mücadelesinin heyecanlı gürültülerinden, ferdî ihtilatların (karmaşaların) bitmez tükenmez dedikodularından bıkmıştım. Ruhumu dinlendirecek bir istirahat köşesi, kalbime teselli verecek bir gönül arkadaşı arıyordum. Aradım, aradım, nihayet, yeşil çamlar arasında bir istiğrak (huzur) yurdu; bir "Çınaraltı" buldum. Burası iş dünyasının zihin yorucu uğultularından uzaktı. Buraya cihanın hây u hevesinden (hayhuyundan) kaçan tek tük münzevilerden başka kimse uğramazdı. Bu münzeviler uğradığında, benim gibi huzura, feragate muhtaç bir ruha rast geldim. Bununla arkadaş oldum. Bu arkadaş bana hiç nefretlerden bahsetmezdi, yalnız sevgilerini anlatırdı. Bana hiç çirkinlikleri, fenalıkları göstermezdi. Her şeyde benim henüz sezemediğim gizli güzellikleri, meçhul iyilikleri meydana çıkarırdı. Azıcık yeisi olsa bile gizlerdi: Ben onu daima ümitvar görürdüm. Azıcık bedbinlik (karamsarlık) olsa bile saklardı: Ben onu her sabah daha çok nikbin (iyimser) bulurdum. Sevdiği güzellikler ekseriyetle vatanımızın güzellikleriydi. Yabancılara mensup bedialardan (sanat eserlerinden) ancak birûnî (egzotik) bir zevk ile hoşlanırdı. Tebcîl ettiği (yücelttiği) iyilikler bilhassa ümmetimizin faziletleriydi. Ecnebilere ait meziyetlere de, sahiplerinin beynelmilel ahlâklarına göre kıymet biçerdi. Camilerimizin kubbeleriyle minarelerini, evlerimizin saçaklarıyla cumbalarını, çeşmelerimizin çinileriyle kitabelerini anlatmaya doyamazdı. Halk dilinin güzelliğine, halk masallarının inceliğine, halk şiiriyle musikisinin rübabîliğine (içtenliğine) âşıktı. Halkın düşünüşsüz felsefesine, halkın tefahürsüz (övünçsüz)

---

* *Küçük Mecmua*, (1), 10 Şevval 1340 / 6 Haziran 1338 [6 Haziran 1922], s. 1- 3. Her ne kadar derginin kapağında 5 Haziran tarihi kayıtlıysa da bu tarihin doğrusu 6 Haziran olmalıdır.

kahramanlığına, halkın sekinetli (sakin) vecdine hayrandı. Gâh buradan dem vurur, gâh tarihimizin şanlı maceralarını naklederdi. Çocukların, kadınların, ümmîlerin (okuma-yazma bilmeyenlerin) açık, güzel[1] doğru Türkçesiyle söyler, söylerdi. Ben bu tatlı sözleri cennetten gelen sesler gibi dinlerdim. Mefkûreler âlemine yükselerek ruhanî bir inşirah (ruh huzuru) içinde yaşardım. Şimdi belki, bu "Çınaraltı"nın nerede olduğunu, bu gönül arkadaşının kim olduğunu soracaksınız, söyleyeyim: Çınaraltı, "Yeni Mecmua" adlı bir haftalıktı: Gönül arkadaşım da bu mecmuanın ferdî ihtiraslardan nezih olan ruhuydu. Bu gün de şu mecmuacığın küçük yaprakları altında bir sükûn yuvası yapmak istiyoruz:

Bilmem, muvaffak olabilecek miyiz?

[1] Metinde yazım hatasıyla "güzeli" şeklinde yazılmıştır.

جمهوریت

مجلس اطرافده

ابتدائی عمق جیوی وضعیده

غازی مصطفی کمال پاشا

بیگ مکه امیری ؟

اردو یحوق

Cumhuriyet gazetesinin Ziya Gökalp'ın hastalığını bildiren 25 Ekim 1924 tarihli sayısı